

4. **Грачев Г. В., Мельник И. К.** Манипулирование личностью: организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия. М.: Алгоритм, 2002. – 256с.
5. **Гуменюк О.Є.** Маніпуляція як різновид психологічного впливу// Практична психологія та соціальна робота.2003.№5.С.23-26
6. **Філософський словник / Під. ред. І.Т.Фролова.** – 5-е вид. – М.: Політвидат, 1986. – 590с.
7. **Шныпко А.С.** Экономические войны: истоки, формы, цели, проблемы, перспективы. – К.: Генеза,2007. – 376 с.

УДК 027

А.Г.Братчик

Дніпропетровський державний аграрний університет

БІБЛІОТЕЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

У статті розглядається зміст поняття «інформаційна культура», йдеться про значення її формування у вищому навчальному закладі засобами діяльності бібліотеки, створення інформаційних ресурсів для забезпечення самостійної роботи студентів.

Ключові слова: культура, бібліотечна діяльність, інформаційні технології, інформатизація освіти, пізнавальна діяльність.

В статье рассматривается содержание понятия «информационная культура», значения ее формирования в высшем учебном заведении средствами библиотечной деятельности, создания библиотечных ресурсов для обеспечения самостоятельной работы студентов.

Ключевые слова: культура, библиотечная деятельность, информационные технологии, информатизация образования, познавательная деятельность.

Maintenance of concept "Informative culture" is examined in the article, value of her forming in higher educational establishment by facilities of library activity, creations of library resources for providing of independent work of students.

Keywords: culture, library activity, information technologies, informatization of education, cognitive activity

В умовах розвитку інформаційного суспільства зростання ролі технологій є однією із головних складових діяльності. Питання створення інформаційних ресурсів та комп'ютерних мереж, забезпечення впровадження новітніх інформаційних технологій, організація електронного каталогу документів, що зберігаються у фондах бібліотеки актуальні та пріоритетні напрями інформатизації освіти.

Метою даної статті є аналіз створення умов для задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотеки вищого навчального закладу, формування інформаційної культури засобами бібліотечної діяльності.

Зростання обсягів інформації з однієї сторони характеризує стрімкий розвиток суспільства, генерацію знань, що передбачає не тільки безпосереднє її використання, а й формування системи духовних цінностей і орієнтирів, з іншої сторони ставить перед її користувачем проблему визначитись в глибині проникнення до інформаційних баз, яка характеризується за твердженням В. Горового двома основними факторами: «суспільною потребою і наявним інформаційним ресурсом, необхідним запасом узагальненої інформації»[2, 5].

Історично виконуючи роль хранителів культурного надбання, бібліотеки успішно інтегрують його у наукову, виховну і освітню діяльність, органічно поєднують з

багатствами національної та світової культур, з цінностями, без яких неможливий подальший повноцінний розвиток людської цивілізації. Значення бібліотечних установ в умовах інформатизації українського суспільства постійно зростає. Корисною, на думку С. М. Кандаурова, була б діяльність бібліотек щодо пошуку та аналізу «зростаючих масивів інформації стосовно актуальних питань соціально-економічного розвитку суспільства, розбудови державних інститутів»[3, 3].

Питання змісту діяльності бібліотеки в умовах демократизації суспільного життя, реорганізації системи освіти, інформатизації були предметом вивчення В. Ільганаєвої, В. Пашкової, М. Сенченко, В. Скар, М. Слободяник, Л. Філіпової, А. Чачко, О. Башун, О. Грозовської, Г. Шемаєвої, О. Біличенко, Т. Колесникової та ін.

В цих дослідженнях визначені закономірності сучасного етапу розвитку бібліотеки, яка поряд із функцією збереження культурно-історичних цінностей, надбань попередніх поколінь трансформується залежно від змін у суспільстві і на цій основі пропонуються шляхи поновлення її діяльності, що забезпечує поряд з впровадженням сучасних інформаційних технологій використання у вихованні студентської молоді культурних цінностей, які зберігають у своїх фондах бібліотеки. Н. Г. Солонська акцентує увагу на культурно-просвітницьку діяльність бібліотеки, її зміст, який необхідно спрямувати на «пропагування науки, її досягнень, нових знань» та визначає як діяльність, покликану формувати інформаційну культуру[4, 9].

Культурно-виховна діяльність бібліотеки, засоби її педагогічного впливу у взаємодії з усіма учасниками навчально-виховного процесу створюють умови для формування у студентів пізнавальної мотивації, їх активізації завдяки умінню відбирати необхідну інформацію, орієнтуватись в інформаційному середовищі, визначати свої інформаційні потреби. Тому надзвичайно важливе на початковому етапі перше враження про бібліотеку, як заклад культури і просвіти, створення комфортних умов пошуку необхідної інформації для задоволення потреб користувачів.

Бібліотека за своїм статусом багатofункціональна. Для вирішення програмних завдань, задоволення цілей та підходів , що забезпечують виконання, бібліотека використовує такі форми і методи в організації своєї роботи, які відповідають її стратегічному плануванню та підтверджують формування інформаційної культури в освітньо-виховному процесі навчального закладу [1, 189]. Програма діяльності бібліотеки ВНЗ, перш за все, повинна бути визначена в її програмних документах , що передбачають взаємодію з кафедрами, деканатами, кураторами, органами студентського самоуправління, установами культури.

Наукова бібліотека Дніпропетровського державного аграрного університету є інформаційною основою науково-освітнього процесу в навчальному закладі, творчим осередком, від ресурсів та послуг якого багато в чому залежить якість навчання та наукових досліджень. Професійний рівень співробітників бібліотеки дозволяє підтверджувати це на високому рівні, забезпечуючи швидкий та зручний доступ до всіх ресурсів, а цілеспрямована діяльність колективу бібліотеки з формування інформаційної культури сприяє самостійній роботі студентів, визначає шлях в опануванні знаннями. Впроваджені в науковій бібліотеці сучасні технології користування як бібліотекою, так і віртуальними засобами засвоєння інформації, дозволяють виховувати творчу зацікавленість особистості, створюють комфортні умови для її розвитку.

Інформаційно-бібліотечне обслуговування університетською бібліотекою проводиться відповідно до нових вимог навчально-виховного процесу та сприяння розвитку наукових досліджень у рамках Болонських ініціатив і зосереджується на виявленні та повному задоволенні інформаційних запитів користувачів, навчанні культури споживання інформації, навичок її аналітичного відбору, забезпеченні доступу до інформаційних ресурсів бібліотеки, які включають, крім карткового та електронного каталогу, електронні копії навчально-методичних робіт викладачів університету, електронні підручники та навчальні посібники, ресурси Інтернет.

В структурі наукової бібліотеки Дніпропетровського агроуніверситету 3 абонементи, 7 читальних залів, 2 філії бібліотеки в студентських гуртожитках, 21 кафедральний бібліотечний пункт, **3 електронні читальні зали**. Парк комп'ютерної мережі налічує 55 комп'ютерів, в т.ч. 38 комп'ютерів для користувачів в читальних залах, на філіях, в залі каталогів. Завдяки цьому значно скоротився шлях надходження нової інформації, традиційно користувачі ведуть пошук інформації за навчальними запитами, працюють з повнотекстовими документами через університетську локальну мережу Ethernet та Internet, який доступний в усіх структурних підрозділах бібліотеки.

Програмне забезпечення здійснюється завдяки сучасній інформаційно-бібліотечній системі «УФД/Бібліотека». Продовжується робота зі створення інформаційних ресурсів та надання їх користувачам для задоволення різних запитів, використовуючи нові власні бази даних, електронні видання та електронний каталог. Власні бази даних становлять більше 110 тисяч бібліографічних описів, а електронний каталог – понад 80 тисяч бібліографічних описів документів, яких на даному етапі достатньо для використання безпосередньо в комп'ютерних лабораторіях та навчальних аудиторіях університету.

Формування інформаційної культури користувачів є одним із пріоритетних напрямів бібліотеки, яка включає традиційну бібліотечно-бібліографічну культуру й вміння оперувати інформацією з використанням сучасних комп'ютерних засобів, цим самим сприяє становленню студента, як спеціаліста, молодого науковця, особистості. Основне завдання – самостійне орієнтування в інформаційному просторі, свідомий підбір інформаційних джерел та постійне прагнення до пошуку інформації.

Створені у бібліотеці інформаційні ресурси дають можливість студентам самостійно оцінити і відібрати необхідний матеріал, а правильно зорієнтуватися у такому потоці інформації допомагають заняття з курсу **«Інформаційна культура студента»** та комплексні інформаційно-масові заходи **«Перші кроки на шляху до знань»**, які проводяться в ході **«Місячника першокурсника»**. Студенти знайомляться з відділами бібліотеки, Правилами користування, структурою інформаційних ресурсів, основними процесами інформаційної діяльності, довідково-пошуковим апаратом, електронними ресурсами бібліотеки – сайтом бібліотеки та практично опановують методи пошуку необхідної інформації в електронному каталозі та повнотекстових базах даних. На таких заходах бібліотеки вони мають змогу зустрітися з деканами та викладачами, прослухати лекції, бесіди з історії аграрного університету, історії книги, етики відносин студента, бібліотекаря і викладача, погляду на професію.

Ефективними формами стали традиційні **Дні інформації, Дні дипломника, Дні аспіранта, Дні науки, Місячники періодики** на всіх факультетах, **Дні фахівця**: «Вклонюсь землі, що пахне хлібом», «Життя за покликом», «Щоб чути дзвони стиглого колосся», «Землі – нашу повагу і любов», «Високий обов'язок ветеринара», **Дні магістра**: «Інформаційне забезпечення наукової роботи», «Доля науки в руках молодих», «Магістерська робота як вид наукового твору».

У рамках цих комплексних заходів проводяться з різними категоріями користувачів **лекції, інформаційні репортажі** нових підручників, навчальних посібників, науково-методичних та періодичних видань, **бесіди та консультації** про інформаційні ресурси бібліотеки, психологію наукової творчості, ділове спілкування, методи пошуку і збору наукової інформації в електронному каталозі, **експрес-хвилинки, коментарі** на різноманітні теми, виходячи із запитів користувачів та ознайомлення з основними **правилами складання бібліографічного опису** і оформлення **списку** використаних джерел при виконанні навчальних та наукових робіт, **зустрічі з вченими і фахівцями АПК**, виступи студентів, молодих вчених із **повідомленнями**, що відповідають тематиці заходу.

Новою формою інформаційної діяльності бібліотеки стали **Тижні бібліотеки на факультетах**. За складеною спільно з факультетами, кафедрами, кураторами комплексною програмою **«Освіта, наука, практика – головні важелі підготовки фахівців агровиробництва»** проводяться різноманітні заходи з кожним факультетом, які сприяють створенню відповідного середовища, що навчає, розвиває та виховує студентську молодь.

Протягом Тижня функціонують відкриті тематичні перегляди навчальної, наукової та методичної літератури, періодичних та довідкових видань, наукових вісників аграрних навчальних закладів України, видань науковців та викладачів університету, в т.ч. на електронних носіях. **Тематика переглядів різноманітна**: «Агроновації в сільському господарстві», «Сучасна техніка на ланах України», «Конкурентоспроможне тваринництво», «Сучасний стан ветеринарної медицини», «Екологічна безпека сільськогосподарської меліорації», «Організація маркетингової діяльності», «Економічна ефективність менеджменту», «Етика сучасного менеджменту». Викладачі та студенти знайомляться з обсягом документальних джерел для подальшого їх використання в науковій та навчальній роботі.

За замовленнями кафедр складаються рекомендаційні списки літератури **«Вища технічна освіта: принципи професійної підготовки інженерних кадрів в Україні і світі»**, **«Обладнання і нові технології для зернопереробних підприємств і хлібопекарного виробництва»**, **«Агроекологічна освіта у вищій школі»**, **«Озима пшениця: нові сорти для впровадження»**, **«Методи дослідження ґрунтів»**, **«Кукурудза: селекція та насінництво»**.

Крім того, зі студентами академічних груп певного факультету проводилися теоретичні та практичні заняття з використання традиційних та електронних ресурсів, алгоритму пошуку необхідної інформації. В проведенні Тижнів факультетів приймають участь деканати, викладачі, куратори студентських груп, тому ефективність проведеної роботи є значною. У підрозділах бібліотеки якісно покращилися кількісні показники з відвідування та книговидачі, поживалася творча діяльність членів читацьких об'єднань.

Ефективною формою популяризації періодичних видань було проведення **Місячника періодики «Періодичні видання на допомогу фахівцям аграрного виробництва»** на всіх факультетах, в програмі якого в читальних залах періодичних видань, соціально-гуманітарних дисциплін, філії № 2 діяли відкриті перегляди періодичних видань, на кураторських годинах проведені відповідні заходи, де працівники бібліотеки розповідали про історію виникнення першого журналу, шлях періодичного видання від видавництва до користувача, проводили інформаційні огляди наукових та галузевих журналів для майбутніх спеціалістів аграрного виробництва, Інтернет-ресурсів періодичних видань, основні правила користування довідково-пошуковим апаратом та електронним каталогом, шлях пошуку необхідної інформації за навчальними дисциплінами. Активну участь у заході приймали заступники деканів з виховної роботи, викладачі, куратори студентських груп.

Для бібліотеки важливі наслідки проведеної роботи, оскільки вони суттєво впливають на діяльність спеціалізованих читальних зал, імідж бібліотеки.

В науковій бібліотеці, як осередку духовного спілкування, творчої та інтелектуальної діяльності й дозволя студентської молоді, активно і творчо працюють читацькі об'єднання за інтересами: літературна вітальня «Гармонія», яка понад 30 років постійно проводить свою діяльність, «Ріднокрай», «Родовід», «Палітра», «Господарочка», літературна студія «Дивослово». Низка заходів читацьких об'єднань проходить у співпраці з молодіжним центром «Відродження» факультету механізації сільського господарства університету.

Читацькі об'єднання формують у студентів активну життєву позицію, допомагають розвивати свої здібності, задовольняти пізнавальні інтереси, збагачувати знання, розвивати комунікативні навички, поглиблювати професійні вміння, виховувати навички самостійної роботи, творчої уяви, вміння цінувати прекрасне. Кожний їх учасник одержує задоволення від творчості, спілкування. Студенти беруть участь в організації діяльності об'єднань, підготовці засідань, розкривають свої мистецькі нахили, обмінюються поглядами на життя, новою цікавою інформацією.

Розкриттю **студентських талантів** сприяють творчі об'єднання. Учасники цих об'єднань пишуть вірші, презентують їх, найбільш вдалі друкуються в університетській газеті, у збірниках, складають музику на авторські поезії та твори українських поетів В. Симоненка, А. Малишка, Т. Шевченка, Л. Костенко, М. Руденка, Лесі Українки.

Підсумком творчої роботи стало проведення щорічного **фестивалю студентської поезії та музики**: «Творчість, народжена в «Гармонії», «Сузір'я студентських талантів», «Сторінками поезії», «Мандрівники у просторі і часі», «Поезія – то стан душі», «Поезія – моя любов», «І забринить струна» (пісні та романси поетів «срібного» віку). В ході фестивалю відбулися зустрічі зі студентами Наталією Подвижною, Оксаною Кісенко, які присвятили свої вірші миттєвостям студентського буття, кохання, природі, творчі звіти студентів агрономічного факультету Сергія Немченка і Дмитра Туніка, економічного факультету Ольги Якименко, факультету ветеринарної медицини Наталії Салимоненко.

Одне із засідань літературної студії «Дивослово» **«Творимо прекрасний сад душі»** пройшло у формі діалогу зі студентами, які пишуть вірші і складають музику

Наталією Салимоненко, Ольгою Якименко, Сергієм Немченком, Тетяною Ключко, Кариною Семиренко, де вони розповідали про свої заповітні мрії, вчителів, друзів, порадників при створенні віршів і музики, про події, спостереження, явища, які надихають на творчість та головну мету в житті – стати добрим фахівцем своєї справи, створити прекрасну сім'ю, мати улюблену роботу. На таких виховних заходах студенти навчаються спілкуватися літературною українською мовою, естетичному сприйняттю світу, природи, акторської та творчої майстерності, виразному художньому читанню, науковому світогляду та культурному рівню майбутнього спеціаліста.

Поетичні та музичні твори учасників об'єднань стали основою видань **«На просторах поезії»** та збірника пісень **«Песни, рожденные в Гармонии»**. Наукова бібліотека постійно проводить просвітницькі заходи до ювілейних дат видатних діячів освіти та культури, науковців ДДАУ, святкування Дня міста, Всесвітнього дня поезії, Всеукраїнського дня бібліотек, Дня слов'янської писемності та культури, Міжнародного дня рідної мови, Міжнародного дня студентів і Міжнародного дня поезії та музики, використовуючи традиційні та нові ефективні форми: **уроки та години мужності і патріотизму в аудиторії імені Героя Радянського Союзу І. П. Ялового, Дні пам'яті, вечори-портрети, літературно-тематичні вечори, Шевченківські читання, диспути, години духовного спілкування, усні журнали, вечори поезії та музики, вечори-спогади, краєзнавчі години, презентації книг та періодичних видань** тощо. Ефективно і цікаво проводилися виховні заходи на відкритих кураторських годинах, в бібліотеці, студентських гуртожитках в тісній співдружності з факультетами, кафедрами, кураторами академічних груп, студентським самоврядуванням та громадськими організаціями міста. На допомогу кураторам академічних груп пропонується збірник сценаріїв культурно – просвітницьких заходів літературної вітальні **«Хай душа проростає садами»**.

З 2001 року працює читацьке об'єднання **«Родовід»**, діяльність якого націлена на вивчення кращих традицій української культури, родоводу відомих людей та своїх родин. Студенти, учасники об'єднання, збирають у своїх родині твори декоративно-прикладного мистецтва, знайомляться з творчими особистостями, які відновлюють традиційні ремесла українського побуту, розповідають про них у студентських групах, на засіданнях об'єднання через засоби масової інформації.

Щорічно виставки декоративно-прикладного мистецтва **«Барви України»** проходять під час проведення фестивалю-конкурсу **«Студентська весна»** Творчі доробки 20 учасників студентів та викладачів агроуніверситету, керівник клубу були нагороджені Дипломами лауреата Дніпропетровської облдержадміністрації, Управління у справах молоді міської та обласної ради, а читацьке об'єднання **«Родовід»** стало Лауреатом обласного та міського конкурсів **«Студентська весна – 2010»**.

Із захопленням присутні та члени журі розглядали барвисті та привабливі експонати виставки декоративно-прикладного мистецтва читацького об'єднання **«Родовід» «Сузір'я талантів»**, де було представлено авторські фотороботи студентів агрономічного факультету Інни Децюри, Лауреата міського конкурсу фоторобіт **«Наш дім – Дніпропетровськ»** та Каріни Семиренко, Катерини Титаренко, Гната Вагнера (еколого-меліоративний факультет), експонати виробів із соломи

студента факультету ветеринарної медицини Тараса Онуфрієва, вишиті картини доцента кафедри ґрунтознавства та екології Галини Олександрівни Бондар, творчі роботи викладачів та студентів **Коледжу електрифікації, Технологічного та Ерастівського коледжів ДДАУ.**

Впроваджені інформаційні технології, постійна просвітницька робота серед студентства, формування у них інформаційної культури та творчої особистості, інформаційний супровід педагогічного процесу – сучасна тенденція в роботі наукової бібліотеки. Як наслідок, неодноразово Державна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН визначала наукову бібліотеку агроуніверситету кращою в бібліотечно-інформаційному забезпеченні навчального процесу за результатами діяльності останніх років, а колектив бібліотеки нагороджувався Подяками керівних державних та регіональних органів.

Діяльність наукової бібліотеки, яка відповідно до вимог навчально-виховного процесу націлена на сприяння розвитку наукових досліджень у рамках Болонських ініціатив, зосереджується на виявленні та повному задоволенні інформаційних запитів користувачів, навчанні культури споживання інформації, навичок її аналітичного відбору, забезпеченні доступу до інформаційних ресурсів бібліотеки та світових баз даних, виконанні її культурно-просвітницької місії в навчальному закладі. Збереження кращих традицій бібліотечної діяльності, впровадження сучасних технологій у відповідності до вимог навчально-педагогічного процесу забезпечують високий рівень формування інформаційної культури в професійній підготовці студентів – майбутньої аграрної еліти.

Бібліографічні посилання:

1. **Братчик А.** Педагогічна діяльність бібліотеки з розвитку інформаційної культури студентів вищих навчальних закладів / А.Братчик // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки / Інститут педагогіки і професійної освіти АПН України; Запорізький інститут післядипломної педагогічної освіти: зб. наук. пр. Вип. 24. – С.186–190.
2. **Горовий В.** Ресурс соціальних інформаційних баз як фактор розвитку в процесі суспільних перетворень / В. Горовий // Бібліотечний вісник. – 2006. – № 2. – С.5–8.
3. **Каліберда Н.** Інформаційні ресурси сучасної наукової бібліотеки: проблеми трансформації та розвитку / Н.Каліберда, А.Бровкін // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 6. – С.6–11.
4. Проблеми гармонізації традиційних і новітніх бібліотечно-інформаційних ресурсів / В. Здановська: Міжнар. наук.конф., 7–8 жовт. 2008 р. / НБУ ім. В.І.Вернадського // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 6. – С. 3–5.